

Adam Józef Sobczyk

Maryjny wymiar duchowości kapłańskiej w świetle encykliki Jana Pawła II Redemptoris Mater

Studia Włocławskie 13, 40-47

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ADAM JÓZEF SOBCZYK MSF

**MARYJNY WYMIAR DUCHOWOŚCI KAPŁAŃSKIEJ
W ŚWIETLE ENCYKLIKI JANA PAWŁA II
*REDEMPTORIS MATER***

Duchowość kapłańska to jedna z form duchowości chrześcijańskiej, właściwa życiu kapłańskiemu. Polega ona na odwzorowywaniu stylu życia Chrystusa pod wpływem Ducha Świętego, a wynika z konsekracji i misji otrzymanej w sakramencie święceń¹. Źródłem jej jest utożsamienie się z godnością i misją Chrystusa w stopniu, który uzdalnia kapłana do bycia i działania *in persona Christi*². Istotnym odniesieniem duchowości kapłańskiej jest więź z Kościołem i ludem, naśladowanie wewnętrznej komunii miłości Osób Trójcy Świętej w miłości pasterskiej i eklezjalnej. Ożywiana jest modlitwą, życiem sakramentalnym oraz innymi pobożnymi praktykami i dziełami miłosierdzia³.

Duchowość maryjna jest formą życia duchowego kształtowanego na wzór Maryi, Matki Jezusa, Najwyższego i Wiecznego Kapłana. Z tego też względu stanowi przykład do naśladowania dla wszystkich osób, a w sposób szczególny dla kapłanów, którzy w swoim życiu i posłudze mają być *alter Christus*⁴.

Tak również ujmuje Maryję Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* (RM), ukazując Ją w relacji do Boga Ojca, Syna Bożego, Ducha Świętego, Kościoła i ludu wiernego.

1. Łaska powołania

Traktując o relacji Maryi z Bogiem Ojcem Jan Paweł II zaznacza, że to właśnie Bóg Ojciec powierzył Maryi szczególną misję – Matki Zbawiciela. Papież podkreśla, że misja ta, podjęta w Nazarecie i realizowana przez wszystkie lata życia Pana Jezusa, została dopełniona pod krzyżem⁵.

Bóg, przygotowując Maryję na Matkę Swego Syna, obdarzył ją pełnią łaski. Jednakże nie pozbawił jej wolności wyboru w momencie Zwiastowania. Maryja, wybrana i przygotowana przez Boga do swojej funkcji, przyjęła

ochotnie Jego powołanie. Jej relacja do Ojca jest relacją miłości. Dlatego stanowi doskonały wzór odpowiedzi na Boże powołanie dla wszystkich osób poświęconych Bogu i tych, których Bóg przeznaczył na służbę dla siebie i dla chwały Kościoła⁶.

W celu realizacji powołania konieczna jest jednak współpraca z Bożą łaską. Papież, nawiązując do soborowej Konstytucji o Kościele, podkreśla czynne współdziałanie Maryi z Bogiem Ojcem przez wiarę i posłuszeństwo. To właśnie wola Boga Ojca sprawia, że Maryja jako Matka Chrystusa, Kościoła i wszystkich ludzi wypełnia swe macierzyńskie pośrednictwo. *Fiat* Maryi na Boże powołanie oznacza zgodę na realizowanie w Niej Bożego Ojcostwa, a z drugiej strony, stanowi dla Kościoła wzór wypełniania macierzyńskiego rysu Bożego Ojcostwa⁷. Jest ponadto doskonałym przykładem wypełnienia w Kościele wszelkiego posłannictwa wynikającego z Bożego powołania, a zwłaszcza powołania kapłańskiego. Dlatego w relacji do Boga Ojca Maryja w swym posłuszeństwie wiary, zaufaniu i miłości ukazuje podstawę maryjnego wymiaru duchowości kapłańskiej.

Maryja wyraża zgodę na współpracę z Bogiem w dziele odnowienia świata. Kapłan, który wpatruje się w Jej styl życia, rozumie, na czym polega w jego konkretnej sytuacji życiowej współpraca dla odnowy świata i zbawienia ludzi. Wtedy zaczyna rozumieć i doceniać dar celibatu, posłuszeństwa, ubóstwa. Od tej pory nie traktuje ich tylko jako wyrzeczenia, ale jako skuteczny środek w dziele zbawienia⁸. Postawa Maryi ukazuje, że powołanie jest darem, którego nie można zdobyć, ale sam Bóg obdarza nim wybranych ludzi. Ponadto Matka Zbawiciela uczy osoby powołane, jak można odpowiedzieć na ten dar – bezinteresownym darem z siebie i dziękczynieniem Bogu za to szczególne wyróżnienie⁹.

2. Zjednoczenie z Chrystusem

Papież poświęcił temu zagadnieniu pierwszy rozdział encykliki *Redemptoris Mater*. Nawiązując do nauki Soboru Watykańskiego II, zaznacza, że cała wielkość i godność Maryi wynika z Jej ścisłego zjednoczenia z Jezusem¹⁰. Poświęcając całe życie dla Niego, Maryja wypełnia swoje powołanie, uczestniczy w dziele zbawienia i dostępuje uświęcenia. Maryja towarzyszy Jezusowi od pierwszych do ostatnich chwil Jego życia, biorąc czynny udział w dziele swego Syna¹¹.

Papież cytuje stwierdzenie soborowe, że Maryja „szła naprzód w pielgrzymce wiary i utrzymywała wiernie swe zjednoczenie z Synem, aż do krzyża”¹². To właśnie zjednoczenie z Chrystusem jest dla Papieża centralnym elementem maryjnego wymiaru duchowości kapłańskiej. To również

cel życia duchowego każdego człowieka, a szczególną odpowiedzialność za jego realizację ponoszą kapłani, którzy – jako pośrednicy pomiędzy Bogiem a ludźmi oraz przedstawiciele ludu przed Bogiem – powinni szczególnie troszczyć się o świętość dla siebie i powierzonych im duchowej pieczy wiernych.

Mają to czynić, wpatrując się w przykład relacji Maryi z Jezusem. Wielokrotnie i na różne sposoby teologowie analizowali tę wzajemną relację Syna i Jego Matki w aspekcie wzrastania w świętości. Mówiono „przez Maryję do Jezusa”, „z Maryją do Jezusa”, „przez Chrystusa do Maryi”, czy „w Chrystusie do Maryi”¹³. Zawsze jednak podkreślano nierozzerwalną więź Matki i Syna, co powoduje, że naśladowanie stylu życia jednej z tych osób przybliży automatycznie do drugiej. Bliskość Maryi i Jej całkowite zawierzenie jest najdoskonalszym sposobem obrony przed atakami złego ducha. To stwierdzenie stanowi swoiste wezwanie do kapłanów, aby w swojej posłudze jednoczyli się nieustannie z Maryją i Jej Synem, do którego mają się nieustannie upodabniać¹⁴.

3. Życie w Duchu Świętym

Papież wielokrotnie wspomina o związku Maryi z Duchem Świętym. Podkreśla Jego udział w łasce Niepokalanego Poczęcia¹⁵, Jego obecność podczas Zwiastowania¹⁶, a także w dniu Pięćdziesiątnicy, gdy Maryja na nowo została napełniona Duchem Świętym¹⁷. Pisze również o współpracy Maryi z trzecią Osobą Trójcy Świętej podczas nawiedzenia Elżbiety, w czasie ofiarowania w świątyni, podczas godów w Kanie Galilejskiej, a także pod krzyżem, gdy w Duchu Świętym Maryja potwierdziła swoje *fiat*¹⁸.

Poprzez głęboką relację z Duchem Świętym Maryja staje się dla kapłanów wzorem życia duchowego. Jan Paweł II zauważa, że dzięki Maryi Duch Święty daje życie i ujawnia słowo samego Boga w historii ludzkości. Maryja pozwala na to, wsłuchując się w natchnienia Ducha Świętego i wypełniając je. Ukazuje jak z Nim współpracować, jak wsłuchiwać się w Jego natchnienia i wypełniając powierzone zadania, pod wpływem Ducha Świętego, przybliżać ludziom Boga i być pośrednikiem między Bogiem a ludźmi. Zatem maryjny wymiar duchowości kapłańskiej polega także na wpatrywaniu się w maryjny sposób współdziałania z Duchem Świętym¹⁹.

Maryja nazywana jest w Kościele *Pneumatofora* (niosąca Ducha Świętego). Ona przyczynia się do dzieła chrystyfikacji, czyli przemiany człowieka w Chrystusa mocą Ducha Świętego. Maryja zatem jest nie tylko wzorem, ale darem Boga. Każdy, kto ten dar przyjmuje, otwiera się na działanie Ducha Świętego. Stąd też tak często w duchowości podkreśla się potrzebę

głębokiej pobożności maryjnej, która nie ogranicza się tylko do kultu, ale prowadzi do naśladowania stylu Jej życia²⁰.

Do tego zadania wezwani są również duchowni, by w swoim kapłańskim życiu przyjęli dar w Osobie Maryi i zaprosili Ją do swojej codzienności. Maryja stanowi wspaniały przykład gotowości i delikatności, z jaką kapłani, pod wpływem Ducha Świętego, powinni przekazywać światu owoce zbawienia i przedłużać w czasie dzieło kapłańskie samego Chrystusa²¹.

4. Służba dla Kościoła

W encyklice *Redemptoris Mater* Papież pisze także o macierzyńskim pośrednictwie Maryi, poświęcając temu zagadnieniu cały trzeci rozdział swego dokumentu. Biblijną podstawą twierdzenia o maryjnym pośrednictwie jest to, co stało się pod krzyżem: Jezus powierzył Maryi cały Kościół, a Janowi – kapłanowi swoją Matkę (por. J 19, 26–27). Jezus zaleca, aby Maryja troszczyła się o Jego Mistyczne Ciało, tak jak troszczyła się o Niego. Z kolei Janowi, jako przedstawicielowi kapłanów, nakazuje, aby Maryję wziął do siebie, gdyż Ona będzie pośredniczką do Niego. W ten sposób Maryja bierze czynny udział w narodzeniu Kościoła zarówno w Nazarecie, jak i pod krzyżem. Przyczynia się Ona do odkupienia ludzkości i nabywa prawa macierzyńskie w stosunku do Kościoła. Papież zauważa, że nie można w tajemnicy Kościoła, rozpatrując wcielenie Syna Bożego, pominąć Matki Chrystusa. Ona bowiem w sposób nierozdzielny należy zarówno do tajemnicy Chrystusa, jak i tajemnicy Kościoła²².

Papież przypomina, że ścisły związek Maryi z tajemnicą Chrystusa oraz jej duchowe powiązanie z Kościołem stanowiły podstawę do nadania jej tytułu Matki Kościoła. Maryja była żywą ikoną Kościoła i jego zaczątkiem, nim został on ostatecznie utworzony. Kiedy Chrystus obdarzył swój Kościół pełnią łask paschalnych, wówczas Maryja wraz z Kościołem stała się najdoskonalszym wyrazem ludzkiego współdziałania z Chrystusem. Nawiązuje do tego Konstytucja dogmatyczna o Kościele, stwierdzając, że Kościół, kontemplując i naśladowując Maryję, poprzez wierne wypełnianie woli Bożej i przyjmowanie słowa, sam staje się matką²³. Dlatego teologowie sugerują, by tajemnice Maryi ukazywać zawsze w świetle tajemnicy Kościoła²⁴.

Maryja jako Matka Kościoła doznaje od niego szczególnej czci²⁵. Oddając cześć Maryi Kościół wzywa do jej naśladowania. Papież zachęca ludzi do przyjęcia postawy dziecka wobec Maryi. Będąc dzieckiem Bożym w Chrystusie poprzez sakrament chrztu, osoba ludzka staje się członkiem Kościoła i dzieckiem Maryi²⁶.

Jan Paweł II w końcowej części dokumentu nawiązuje do macierzyństwa duchowego Maryi wobec wszystkich ludzi. Na początku dokumentu mówił o macierzyństwie fizycznym wobec Jezusa, teraz o macierzyństwie w porządku łaski wobec wszystkich ludzi. Macierzyństwo to wyjednuje dar Ducha Świętego, który rodzi nowych członków Kościoła dzięki ofierze zbawczej Chrystusa²⁷.

Ten rodzaj macierzyństwa przeżywany jest szczególnie podczas Eucharystii, która jest uobecnieniem tajemnicy paschalnej Jezusa Chrystusa. Dlatego też Papież podkreśla szczególną więź Maryi i Eucharystii, twierdząc, że to Matka Syna Bożego prowadzi wiernych do Eucharystii, która jest bezkrwawym uobecnieniem ofiary krzyżowej. W niej swoje szczególne miejsce mają Maryja i kapłan Jan. To właśnie na krzyżu Chrystus ustanowił i uświęcił szczególną więź pomiędzy nimi²⁸.

Maryjny wymiar duchowości kapłańskiej dotyczy nie tylko Eucharystii, ale również pozostałych sakramentów. Współcierpienie Maryi u stóp krzyża czyni ją godną bycia Matką Miłosierdzia. Nikt tak jak Maryja nie doświadczył tajemnicy krzyża i nikt poprzez *fiat* nie miał tak jak Ona udziału w misterium paschalnym Chrystusa²⁹.

Chrystusowy Kościół, Maryja Jego Matka i kapłaństwo mają wspólne źródło. Jest nim zamysł Trójcy Świętej. Zgoda Maryi odnosi się do tajemnicy Chrystusa, Jego zbawczego dzieła, w którym istotne znaczenie miało ustanowienie Dwunastu i ich następców: biskupów i prezbiterów. Co prawda Maryja nie była obecna w Wieczerniku w czasie ostatniej wieczerzy, podczas ustanowienia sakramentu Eucharystii i kapłaństwa, ale była obecna pod krzyżem i w Wieczerniku podczas zesłania Ducha Świętego. Pod krzyżem Maryja została przez Chrystusa ustanowiona Matką wiernego Apostoła, a przez niego wszystkich kapłanów. Widać w tym więź między Maryją i Kościołem, między Matką Arcykapłana i Jego kapłanami. Z kolei w oczekiwaniu na zesłanie Ducha Świętego w Wieczerniku (por. Dz 1, 14) Maryja wyprasza dla Apostołów i ich następców łaskę konsekracji kapłańskiej, którą, podobnie jak jej Syn – Jezus, otrzymują mocą Ducha Świętego. Maryja stała się w ten sposób Matką w porządku łaski dla wszystkich kapłanów³⁰.

5. Wzór dla kapłanów

Ważnym aspektem maryjnego wymiaru duchowości kapłańskiej jest naśladowanie stylu życia Matki Syna Bożego. Polega on na całkowitym zawierzeniu Maryi, na wzór św. Jana Apostoła. Dotyczy przyjęcia Maryi i wprowadzenia Jej nie tylko w życie duchowe, ale również w codzienne

wydarzenia. W ten sposób kapłani będą realizowali macierzyństwo według ducha, które było udziałem Maryi pod krzyżem i w Wieczerniku³¹.

Przyczyni się to do umocnienia tożsamości kapłańskiej, którą zdaniem księdza W. Słomki, należałoby rozpatrywać w odniesieniu do Maryi Matki Chrystusa – Arcykapłana Nowego Przymierza. Skoro Wcielenie zależało od Jej zgody, a Jej dziewicze łono stało się katedrą konsekracji kapłańskiej, to fakt pośrednictwa Chrystusa Najwyższego Kapłana nie może pomijać odniesienia prezbiterów do Maryi. Ponadto soborowe usytuowanie mariologii w tajemnicy Chrystusa i Kościoła pozwala wyciągnąć wniosek, że naturę tożsamości kapłańskiej należy rozpatrywać w odniesieniu do Maryi Matki Chrystusa i Jego Mistycznego Ciała. Wiąż Jezusa Arcykapłana Nowego Przymierza z Jego Matką jest zatem nierozzerwalna³². Dlatego też Maryja jest dla Kościoła zarówno Matką, jak i wzorem. Opiekuje się nim i uczy posłuszeństwa woli Ojca³³.

W zakończeniu encykliki Papież zwraca się z apelem o uświadomienie macierzyńskiej roli Maryi względem ludzi. Z tego wynika zadanie dochowania wierności i posłuszeństwa Matce Syna Bożego³⁴.

To, co dokonało się pod krzyżem Jezusa, pozwala widzieć Maryję nie tylko w tajemnicy wcielenia, ale szczególnie w tajemnicy odkupienia. Słowa Jezusa dotyczące przyszłości Maryi i Kościoła dotyczą również chrystusowego kapłaństwa, i to zarówno w wymiarze powszechnym, jak i urzędowym. Wiąż Maryi z Kościołem i kapłanami odzwierciedla się w ich powołaniu do szczególnego naśladowania Matki Chrystusa Najwyższego Kapłana oraz w Jej posłannictwie do rodzenia nowych wyznawców i sług Chrystusa³⁵.

To dziewicze rodzicielstwo Maryi do nowości życia w Chrystusie odnosi się w sposób szczególny do Jego kapłanów. Oni mocą sakramentu święceń, szczególnie w sakramencie Eucharystii, uobecniają Jej Syna Najwyższego Arcykapłana. Dlatego Papież w swej encyklice podkreśla łączność Maryi i Eucharystii. Zauważa ją zarówno w liturgii wschodniej jak i zachodniej, duchowości rodzin zakonnych i różnych typach duszpasterstwa³⁶.

Zauważa ponadto, że słowa Chrystusa do Jana wypowiedziane z krzyża dały niejako początek kultowi maryjnemu. Skierowane do kapłana czynią go w pierwszym rzędzie odpowiedzialnym za jego pogłębianie i rozszerzanie. Na samym początku wymagają jednak od prezbiterów całkowitego zawierzenia Matce Arcykapłana³⁷. Kolejnym krokiem po zawierzeniu Maryi powinno być zabranie Jej do siebie (J 19, 27). W ten sposób kapłan jest wezwany do otwarcia się na dar, jakiego Jezus udziela mu w osobie Maryi. Przyjęcie Maryi jako Matki stanowi wyraz wiary ucznia Chrystusa.

To obowiązek i przywilej każdego kapłana, by miłować Maryję tak, jak czynił to Jezus³⁸.

* * *

Encyklika *Redemptoris Mater* zawiera bogactwo pobożności maryjnej osadzonej na soborowej doktrynie mariologicznej. Nauczanie *Vaticanium II* jest dla papieża podstawą maryjnej pobożności i duchowości. Maryja została w nim ukazana jako rodzicielka i żywicielka Zbawiciela oraz pokorna Służebnica Pana. W ten sposób zostało zaakcentowane Jej macierzyńskie pośrednictwo. Jan Paweł II w *Redemptoris Mater* wnosi do nauczania Soboru Watykańskiego II pogłębienie teologii pośrednictwa maryjnego. Według S. Napiórkowskiego Papież zachęca do interpretacji duchowego macierzyństwa i pośrednictwa Maryi w aspekcie działania Ducha Świętego³⁹.

PRZYPISY

¹ W. Słomka, *Kapłańska duchowość*, w: *Encyklopedia katolicka* (EK), t. 8, Lublin 2000, kol. 698.

² Tenże, *Duchowość kapłańska*, w: *Leksykon duchowości katolickiej* (LDK), red. M Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, s. 397.

³ Tenże, *Kapłańska duchowość*, poz. cyt., kol. 698–699.

⁴ A. Rybicki, *Maryjna duchowość*, w: LDK, s. 493.

⁵ Do tego zagadnienia Jan Paweł II powracał wielokrotnie; zob. List apostolski *Tertio millennio adveniente* (TMA), n. 54.

⁶ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris Mater* (RM), n. 8; *Katechizm Kościoła katolickiego* (KKK), n. 492; A. Nowak, *Maryja w relacji do Trójcy Przenajświętszej*, w: *Signum magnum – duchowość maryjna*, red. M. Chmielewski, Lublin 2002, s. 92–93; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, Lublin 2006, s. 54.

⁷ R. Rogowski, *Bóg Ojciec, Maryja, Kościół*, „Salvatoris Mater”, 1(1999), nr 1, s. 192.

⁸ Por. A. Favale, *Spiritualità del ministero presbiterale*, Roma 1985, s. 167.

⁹ Por. J. Kumala, *Maryja Dziewica – wzorem konsekracji i naśladowania Chrystusa*, w: *Signum magnum...*, dz. cyt., s. 227–228.

¹⁰ Por. RM, n. 3–4; T. Stramare, *La redenzione: chiave della dottrina di Giovanni Paolo II sulla Santa Famiglia*, w: *Actas del III Congreso Internacional sobre la Sagrada Familia*, Barcelona 1997, s. 136–137; A. Nowak, *Maryja w relacji do Trójcy Przenajświętszej*, art. cyt., s. 94–95.

¹¹ Zob. RM, n. 1, 9; Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (KK), n. 56–59; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, s. 49–50.

¹² KK, n. 58; RM, n. 2.

¹³ Szerzej na ten temat zob. B. Kochaniewicz, *O duchowości maryjnej dzisiaj*, Niepokalanów 2009, s. 31–36.

¹⁴ J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 64–65.

¹⁵ Por. RM, n. 1.

¹⁶ Por. RM, n. 8; A. Nowak, *Maryja w relacji do Trójcy Przenajświętszej*, art. cyt., s. 96–98.

- ¹⁷ Por. RM, n. 24; T. Stramare, *La redenzione...*, art. cyt., s. 135.
- ¹⁸ Por. RM, n. 10–13; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 56–57.
- ¹⁹ Por. RM, n. 26; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 57.
- ²⁰ Por. tamże, s. 58.
- ²¹ Por. A. Favale, *Spiritualità...*, dz. cyt., s. 166–167.
- ²² Por. RM, n. 27; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 51.
- ²³ Por. KK, n. 64.
- ²⁴ Por. J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 53.
- ²⁵ Por. KK, n. 66.
- ²⁶ Por. RM, n. 43.
- ²⁷ Por. RM, n. 44; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 60.
- ²⁸ Por. J. Verlinde, *Duchowość kapłańska w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2004, s. 236.
- ²⁹ Por. tamże, s. 237–240.
- ³⁰ Por. KK, n. 61; W. Słomka, *Duchowość kapłańska*, Lublin 1996, s. 82–83.
- ³¹ Por. RM, n. 45; J. Misiurek, *Matka Boża w dziejach duchowości katolickiej*, dz. cyt., s. 60–61.
- ³² Por. RM, n. 4; W. Słomka, *Duchowość kapłańska*, dz. cyt., s. 81–82.
- ³³ Por. Paweł VI, Adhortacja *Mariialis cultus*, Rzym 1974, n. 16; RM, n. 13, 43.
- ³⁴ Por. RM, n. 44.
- ³⁵ Por. KK, n. 64; W. Słomka, *Duchowość kapłańska*, dz. cyt., s. 84.
- ³⁶ Por. RM, n. 44; W. Słomka, *Duchowość kapłańska*, dz. cyt., s. 84–85.
- ³⁷ Por. J. Verlinde, *Duchowość kapłańska...*, dz. cyt., s. 241–243.
- ³⁸ Por. Jan Paweł II, *Audiencja generalna z 11 lutego 1990 roku*, OsRomPol 11(1990), nr 2–3, s. 11.
- ³⁹ S. Napiórkowski, *Maryja w duchowości*, w: EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 30–32.